

ÉÉN LERARENOPLEIDING VOOR PO EN VO?

Het onderwijs is aan groot onderhoud toe, stelt een brede coalitie van onderwijsorganisaties. Maar hoe ziet dat groot onderhoud eruit? In Veerkracht 17-2 schrijft Ingrid Lammerse, voorzitter van het College van Bestuur van Hogeschool KPZ in haar column:

‘De schotten tussen de onderwijsbevoegdheden moeten eruit om zodoende meer loopbaanmogelijkheden voor leraren te creëren. Dat draagt bij aan aantrekkelijkheid van het beroep en geeft meer mogelijkheden om anders te organiseren. Ik zie voor me dat de pabo’s zich omvormen tot lerarenopleiding funderend onderwijs met als nieuwe naam en afkorting pafo. Deze opleiding verzorgt de brede pedagogisch-didactische basis voor leraren werkzaam in wat we nu po en vo noemen.

De pafo biedt naast die brede pedagogisch-didactische basis keuzemogelijkheden voor specialisaties naar leeftijdsgroepen en wellicht ook enkele meer vakinhoudelijke specialisaties; ik denk hierbij onder meer aan Nederlands, Rekenen & Wiskunde. Vakinhoudelijke specialisaties als Scheikunde, Economie, Management & Organisatie halen studenten ergens anders. Dat past in de flexibilisering van het onderwijs.’

Ze doet een oproep aan bestuurders van primair en voortgezet onderwijs om mee te denken. Op 16 september vond een eerste discussieavond plaats tussen bestuurders, HRM’ers, coördinatoren Opleiden in de School, onderwijsexperts en collega’s van Hogeschool KPZ.

WAT IS HET PROBLEEM?

Leraren zijn cruciaal voor goed onderwijs. Het beroep staat echter onder druk, onder andere door toenemende lerarentekorten, maar ook door de geringe loopbaanmogelijkheden en de matige aantrekkelijkheid van het beroep. De Tweede Kamer

heeft de Onderwijsraad de volgende adviesvraag gesteld: hoe kunnen aanpassingen in de opleidings- en arbeidsstructuur bijdragen aan voldoende en goede leraren?

In antwoord op deze vraag kwam de Onderwijsraad in 2018 met het advies *Ruim baan voor leraren. Een nieuw perspectief op het leraarschap*. De raad introduceert een nieuwe kijk op het beroep die leidt tot ingrijpende aanpassingen in de opleidings- en arbeidsstructuur. Nu leiden de opleidingsroutes naar afgebakende bevoegdheden voor een specifieke onderwijssector of een specialistisch vakgebied in vo en mbo. Daarvoor in de plaats komt een generieke basis voor iedereen, in combinatie met een clustering van onderwijsbevoegdheden (bijvoorbeeld voor meerdere onderwijssectoren of voor meerdere verwante vakken) en een of meer specialisaties (bijvoorbeeld voor een bepaald vak). De Onderwijsraad benadrukt dat vakkennis ook in dit nieuwe perspectief cruciaal is. Op de werkplek komt de nadruk veel meer dan nu het geval is, structureel te liggen op professionalisering van leraren. Scholen geven dan vanuit een visie op professionalisering hun scholings- en taakbeleid vorm. De Onderwijsraad denkt dat dit nieuwe perspectief vier positieve effecten heeft. Ze hangen nauw met elkaar samen:

- meer mogelijkheden voor mobiliteit van leraren;
- een aantrekkelijker beroep;
- meer kansen voor onderwijskwaliteit en vernieuwing;
- een betere start voor beginnende leraren.

Naar aanleiding van dit advies van de Onderwijsraad hebben de onderwijsministers Van Engelshoven en Slob de Commissie Onderwijsbevoegdheden onder leiding van Paul Zevenbergen de opdracht gegeven een nieuw bevoegdhedenstelsel voor het onderwijs te ontwerpen. De adviesvraag aan de commissie is afgebakend tot:

Wat moet je kennen en kunnen om bevoegd te zijn?

Opdracht 1: formuleer nieuwe bekwaamheidsgebieden voor het po, vo en mbo (inclusief speciaal onderwijs) en een algemeen deel dat op alle sectoren van toepassing is.

Hoe je een dergelijke bevoegdheid haalt?

Opdracht 2: formuleer uitgangspunten voor de nieuwe vorm van lerarenopleidingen en voorbeeldroutes hoe verschillende studenten een bevoegdheid kunnen halen. De huidige rolverdeling tussen overheid, werkgevers, professionals en beroepsgroep is hierbij het uitgangspunt. Het advies van de commissie wordt voorjaar 2021 verwacht.

In februari 2020 was er in de Kamer een ongemeen fel debat over het oplopende lerarentekort. In het kader hiervan wilde de Tweede Kamer dat er nu eindelijk werk gemaakt zou worden van differentiatie van de pabo, zodat studenten zich weer kunnen specialiseren voor het jonge en oudere kind. Een discussie die al tien jaar gevoerd wordt in de Kamer, maar waar tot nu toe niet tot een besluit heeft geleid. Minister Van Engelshoven benadrukte dat het opsplitsen van de pabo een forse ingreep zou zijn in het bevoegdheidstelsel. De minister wil eerst wachten op het advies van de commissie Zevenbergen. Ook de Vereniging Hogescholen pleit ervoor het advies van deze commissie af te wachten.

Merel van Vroonhoven is aangesteld door Minister Slob als onafhankelijke aanjager van de aanpak tekorten in het onderwijs. Het doel is om bij te dragen aan de versnelling en intensivering van de aanpak tekorten in het onderwijs. Van Vroonhoven pleit in het rapport *Samen sterk voor elk kind* (2020) voor:

- duurzame (regionale) samenwerking tussen onderwijspartijen;
- het centraal zetten van de doelgroep in opleidingstrajecten;
- het betrekken van de beroepsgroep;
- meer aandacht voor onderbelichte onderwerpen;
- een taskforce voor regie en slagkracht die aanpak intensiveert vanuit een gezamenlijke visie en aanpak.

EÉN GENERIEKE BASIS

De gedachtegang van de Onderwijsraad in het rapport *Ruim baan voor de leraar* is om één generieke pedagogische en didactische basis te bieden aan alle leraren in primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs in combinatie met een clustering van onderwijsbevoegdheden (bijvoorbeeld voor meerdere onderwijssectoren of voor meerdere verwante vakken) en één of meer specialisaties (bijvoorbeeld voor een bepaald vak). In de Tweede Kamer willen enkele politieke partijen aparte diploma's voor jonge en oudere kind. Merel van Vroonhoven wil vooral duurzame regionale samenwerking tussen onderwijspartijen.

Hoe kijken bestuurders, lerarenopleiders, leraren en experts naar deze discussie?

We laten eerst vijf experts aan het woord.

Jan Heijmans was tot twee jaar geleden voorzitter van het College van Bestuur van Hogeschool KPZ en is nu bestuurder bij Signum, dit schoolbestuur verzorgt in 's Hertogenbosch primair onderwijs op bijzondere grondslag. SIGNUM telt 26 basisscholen, waarvan twee scholen voor speciaal basisonderwijs. Jan Heijmans vindt de pafo een goed idee, hij is voorstander van twee leeftijdsgroepen, van 0-8 en van 9-15, en pleit voor een brede pedagogische didactische bagage. Hij wil meer werk maken van didactiek, stelt hoge eisen aan het niveau van alle leraren, ook de zittende leraren, iedereen moet voldoen aan een hoog basisniveau. Ook pleit hij voor bredere vorming van toekomstige leraren op het gebied van levenssferen of beroepenvelden, dus de wereld van arts, care, lifestyle, environment en van science.

Marco Snoek is lector Leren en Innoveren aan de Hogeschool van Amsterdam, hij is een sterke voorstander van een generieke basis. De bevoegdheden zitten ons in de weg bij het denken in doorlopende loopbanen en mogelijkheden van leraren. Het verhaal van de Onderwijsraad past daarin. Er is heel weinig flexibiliteit in onderwijsroutes. Hij pleit voor een brede pedagogische basis, die al bij veel lerarenopleidingen identiek is, maar benadrukt dat dat niet hoeft te betekenen dat er gestart moet worden met een basisjaar. Er zijn volgens hem ook andere routes en andere opleidingsmodellen mogelijk.

Klaas van Veen is hoogleraar Onderwijskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen en is directeur van de Lerarenopleidingen. Als hoogleraar houdt hij zich bezig hoe het werk van leraren wordt georganiseerd en daarmee de kwaliteit van het onderwijs. Hij vindt de ontwikkeling van 10-14 scholen, heel spannend, maar hij vraagt zich af voor welk probleem zo'n tienercollege nu een oplossing is. Dit soort veranderingen moet je alleen doen als er onderwijs inhoudelijke redenen zijn, beter voor het leren van leerlingen, beter voor het werk van leraren. Maar het moet geen antwoord zijn op lerarentekorten, of op financiële problemen. De kracht van 10-14-scholen is het leerklimaat, in dat klimaat kun je het leren van leerlingen echt beter organiseren. De keuze voor de huidige indeling in leeftijdsgroepen is een historische en niet een onderwijskundige, datzelfde geldt voor

de indeling en keuze van vakken. Er zitten nauwelijks onderwijskundige rationales achter en dat zou wel moeten.

Adrie Visscher is hoogleraar aan de Universiteit Twente en hoofd van de Vakgroep ELAN, waar eerstegraads leraren voor bèta-vakken worden opgeleid. Er zijn belangrijke verschillen tussen lerarenopleidingen. Leerlingen zijn jonger of het zijn lastige pubers, leraren zijn anders, leren basisonderwijs houden van kinderen, leraren in het voortgezet onderwijs houden van hun vak. De vakken zijn ook verschillend. In mijn vakgroep worden studenten opgeleid tot het hoogste echelon van het voortgezet onderwijs. Zo'n leraar moet bijvoorbeeld heel goed kwantummechanica kunnen uitleggen. Dat is hele lastige materie. Dat kan echt niet iedere leraar geven. Adrie Visscher vindt het wel een leuk initiatief. Een betere kwaliteit van het onderwijs moet primair zijn. Hij pleit ervoor om eerst eens goed te kijken naar het leren van leerlingen, dat moet beter worden.

Miranda Timmermans is lector Leerkracht bij AVANS en is voorzitter van VELON, de beroepsvereniging van lerarenopleiders. Zij constateert dat het perspectief van de lerarenopleider nauwelijks in de discussies voorkomt. Iedereen is vooral bezig met de doelgroep die meer trajecten op maat moet krijgen. Er is weinig aandacht voor de lerarenopleiders die alles moeten uitvoeren. Er zijn ongeveer 6.000 lerarenopleiders die je in beweging moet krijgen om dit te organiseren. Het is weliswaar een voetnootje bij het geheel, maar wel belangrijk. De gedachtegang om meer routes naar het leraarschap te bieden, is mooi, maar noem het niet een pafo, zoek naar een andere term, Vanuit Opleiden in de school hameren we er altijd heel erg op dat de partnerschappen eerst nadenken over welke leraar ze samen willen opleiden, dus kijk eerst naar het beroepsbeeld van de leraar.

Ingrid Lammerse, voorzitter CvB Hogeschool KPZ, heeft in haar column in *Veerkracht* de pafo (pedagogische academie funderend onderwijs) geïntroduceerd, omdat ze van mening is dat de schotten tussen po en vo eruit moeten. Op deze bijeenkomst zijn een aantal bestuurders uit de regio aanwezig: Maarten Bauer van mijnplein, Jan Kroon van Catent, samen met Ciska Doeleman, projectleider bij Catent, Jos Timmermans van Aves, Kees Elsinga van Stichting Openbaar Onderwijs Zwolle en Regio (po en vo) en Stichting Katholiek Onderwijs en Veluwe, met Saskia Maatman, projectleider.

In twee groepen ontstond een levendige discussie.

De volgende onderwerpen kwamen aan de orde:

Historie

- Waarom zit er eigenlijk een breuk in het systeem? In andere landen zien we die systeemscheiding niet. Ook in de jaren negentig is al eens gesproken over één lerarenopleiding, dat is toen niet gelukt.

Pabo

- Waarom moet de pabo veranderen? Er is op veel pabo's een golfbeweging van modulair systeem naar geïntegreerd systeem. Hogeschool KPZ heeft bewust een modulair systeem in de eerste twee jaren. Pabo's zijn niet gemachtigd om tweedegraads diploma's uit te geven.
- Begin eerst met een visie, wat voor leraren hebben we nodig?

Perspectief van het kind

- Wat levert een verandering op voor het kind? Wat hebben we fundamenteel te veranderen in het belang van kinderen?

Onderwijsteams

- Kijk goed naar je onderwijsteams, zorg voor diversiteit in het team, ook eerstegraads, met een brede pedagogische didactische basis. Daarnaast is het niet erg om gespecialiseerd te zijn op bepaalde gebieden. Kijk naar de kwaliteit en passies die leraren bezitten, vraag niet van iedere leraar dat ze alles kunnen.

Doorgaande leerlijnen

- Het onderwijs moet passen bij het leven, bij het beroepsleven, hoe doen we dat? In ieder geval door doorgaande leerlijnen op te zetten op allerlei gebieden, leerlijnen die doorlopen vanuit vo naar po. Jena XL doet dat bijvoorbeeld al. Ook de tiener-
- scholen 10-14 creëren doorgaande leerlijnen. Op Hogeschool KPZ kunnen studenten ook stage lopen in het vmbo, wellicht kan er een pilot komen om studenten ook stage te laten lopen in het vo.

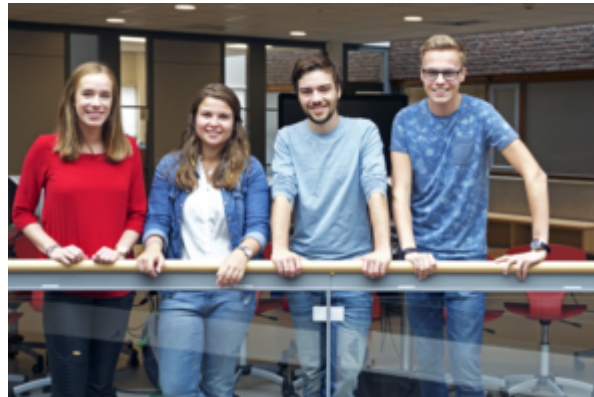
Er werd de volgende consensus bereikt:

- **We zijn het erover eens dat het bestaande onderwijssysteem niet voldoet. Maar wat kan er beter en waarom? Begin met een visie: wat voor leraren hebben we nodig? Wat willen we met het onderwijs?**
- **In elk geval moeten er doorgaande leerlijnen zijn die doorlopen van po naar vo.**
- **Po en vo kunnen van elkaar leren: vo kan van po leren hoe je kinderen pedagogisch en didactisch begeleidt, maar po kan van vo leren hoe je beter instructie geeft. Verken hoe onderwijsprofessionals uit de kinderopvang en po, vo en mbo samen kunnen leren en taken van elkaar kunnen overnemen. Wat betekent dit voor het curriculum van de**

lerarenopleiding en de inhoud van het project Samen Opleiden en Professionaliseren?

- **We kunnen veel leren van de 10-14 scholen, hoe hebben zij het aangepakt?**
- **Begin met kleine pilots om de grenzen te doorbreken en samen te leren en te onderzoeken wat werkt. Kijk hierbij niet alleen naar de pedagogische en didactische bekwaamheden, maar ook naar het vermogen tot (interprofessionele) samenwerking in het belang van kinderen en leerlingen.**

Alle deelnemers zijn het erover eens: laten we gewoon beginnen met een mooi einddoel voor ogen.

Als je belangstelling hebt om mee te denken, op de hoogte te blijven of in gesprek te gaan over deze ontwikkelingen, neem dan contact op met Anne Looijenga, Directeur Dienstverlening, via a.looijsenga@kpz.nl.

BRONNEN

- Lammerse, I. (2020). De toekomst van ons onderwijs: op weg naar de pabo? *Veerkracht* 17(2), 30.
- Onderwijsraad. (2018). *Ruim baan voor de leraar*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Van Vroonhoven, M. (2020). *Samen sterk voor elk kind* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/07/02/samen-sterk-voor-elk-kind-eindconclusies-merel-van-vroonhoven-juli-2020>

OVER DE AUTEURS

Anne Looijenga is directeur Dienstverlening Hogeschool KPZ.

Dr. Ietje Pauw is lector Narratieve Professionele Identiteit en coördinator van het Kenniscentrum van Hogeschool KPZ.